

Findes der en integreret og samlet magtelite, der træffer afgørende beslutninger i samfundet?

Udøver erhvervseliten direkte og afgørende indflydelse på politiske beslutningsprocesser, der er afgørende for Danmark?

Indholdsfortegnelse

1.0 Indledning	2
2.0 Magteliteori og pluralistisk teori	3
2.1 Mills og magteliten	3
2.2 Dahls pluralistiske kritik af eliteteorien	5
3.0 Analyse: Et skærpet blik på politiske beslutninger	6
3.1 Bankpakke 2.....	7
3.2 Irak-krigen.....	12
3.3 Opsummering.....	16
4.0 Diskussion: Har Magtudredningen ret?	17
4.1 Erhvervselitens indflydelse på politiske beslutningsprocesser	17
4.2 Findes der en samlet magtelite i Danmark?	18
5.0 Diskussion af undersøgelsens styrker og begrænsninger	21
6.0 Konklusion	23
7.0 Litteraturliste	25

1.0 Indledning

Findes der en integreret og samlet magtelite, der træffer afgørende beslutninger i samfundet? Udøver erhvervseliten direkte og afgørende indflydelse på politiske beslutningsprocesser, der er afgørende for Danmark? Disse spørgsmål har i årtier været genstand for meget faglig, politisk og offentlig debat. Der har været vidt forskellige synspunkter og mangfoldige konklusioner på ovenstående spørgsmål. Debatten kulminerede i 90'erne og udmundede i, at politikerne besluttede at magtforholdene i Danmark skulle kortlægges, hvilket blev gjort i en undersøgelse, der fik navnet Magtudredningen. Således besluttede Folketinget i 1994 at nedsætte et udvalg vedrørende en analyse af demokrati og magt i Danmark, der skulle afdække ”*folkestyrets funktion i bred forstand, herunder organisationers, bevægelses og økonomiske magtstrukturers indflydelse i samfundet*” (Togeby et al. 2003:3). Projektet fik bevilget over 50 millioner kroner og har siden 1997 affødt en lang række rapporter og bøger. Resultaterne blev offentliggjort i 2003. Magtudredningen konkluderer bl.a., at Folketinget står styrket over for regeringen og administrationen, dertil erhvervseliten, der trods dens muligheder for indflydelse på politiske beslutningsprocesser, der har direkte konsekvenser for deres virksomheders strategier, meget sjældent har direkte politisk indflydelse. Derudover fastslår Magtudredningen, at der ”*er grænser for de store virksomheders politiske indflydelse*” (ibid:209).

Magtudredningens konklusioner affødte kritik fra flere fronter, og det er især underbelysningen af erhvervselitens økonomiske magt, der har vakt massiv kritik (se fx Andersen 2004; Aaen 2004; Goldschmidt 2004).

Problemformulering: I nærværende opgave vil vi foretage en diskussion af karakteren af den danske magtelite ud fra en kritisk undersøgelse af Magtudredningens konklusioner. Som led i denne undersøgelse har vi valgt, opstillet og analyseret to beslutningsprocesser, som vi anvender i diskussionen heraf.

Vi vil starte med at redegøre for to teoretiseringer, der er centrale i eliteforskningen: C. Wright Mills teori om magteliten og dens krydsende sociale cirkler, og Robert Dahls pluralistiske kritik af eliteteoriene, hvor han argumenterer for, at der ikke findes én samlet magtelite, men derimod flere deleliter der dominerer hver deres respektive felt.

Med udgangspunkt i disse teoretiseringer vil vi foretage en analyse af to politiske beslutningsprocesser, der har haft store økonomiske og politiske konsekvenser for Danmark

indenlands såvel som udenlands: 1) *Bankpakke 2*, der var en stor redningsaktion for den danske banksektor, og 2) den danske regerings beslutning om deltagelse i Irak-krigen i 2003. I forlængelse af dette vil vi diskutere, og komme med et bud på karakteren af den danske magtelite. Endvidere vil vi diskutere styrker og begrænsninger ved de anvendte metoder og teoretiske perspektiver.

2.0 Magteliteori og pluralistisk teori

Først vil vi redegøre for to kontrasterende teoretiseringer, der har haft stor indflydelse på eliteforskningen. Begrundelsen for at vi har valgt netop disse to er, at de repræsenterer to modstridende positioner, der afføder modsigende konklusioner i spørgsmålet om karakteren af magteliten, hvilket er frugtbart i en diskussion af status quo for eliter i Danmark. De to positioner har været diskuteret overfor hinanden i flere årtier i faglitteraturen, hvilket har forsynet os med overblik over styrker og svagheder ved begge. Havde vi kun valgt en af dem, ville udfaldet af undersøgelsen være mere ensidig end den nuancering vi ønsker ved at inkludere begge. I denne sammenhæng er det væsentligt at de metodiske fremgangsmåder er ofte determineret af den teoretiske forankring positionerne har (Domhoff 1978: 125)

Følgelig er det overraskende, at både Mills og Dahl fremhæver beslutninger som væsentlige, når man skal undersøge eliter, omend sidstnævnte alene godkender beslutningsmetoden. På trods af at Mills medtænker beslutninger, har han et skærpet blik på positioner, af denne grund kritiseres han af Dahl for at kigge for meget på positioner og ressourcer og for lidt på beslutninger. Denne kritik vil vi ikke tage stilling til her, da den er mindre relevant i denne sammenhæng. Vi ville med dette afsnit blot redegøre for overvejelserne bag valget af de to.

2.1 Mills og magteliten

C. Wright Mills skrev i 1950'ernes USA, at det er blevet moderne at antage, at der ikke findes nogen magtelite, ligesom det var moderne i 30'erne at formode, at et antal slyngler fra den herskende klasse udgjorde kilden til al social uretfærdighed. Dernæst distancerer Mills sig både fra den første men også fra den anden position, eftersom han betragter påstanden om en herskende klasse, der bevæger det amerikanske samfund som simplificerende (Mills 2000:27). Vi vil vurdere, at det står i slående lighed med situationen i Danmark i dag, eftersom der er meget få danskere, der vil mene, at der findes én samlet magtelite.

I denne kontekst påpeger Mills, at der i det moderne samfund er tre centrale institutioner, som udgør magtens elementer: Staten, virksomheder og militæret. Mills benytter sig af følgende definition af

magt: *"By the powerful we mean, of course, those who are able to realize their will, even if others resist it"* (ibid:9).

Følgelig hævder Mills, at den sociologiske nøgle til forståelse af de højere cirklers rolle og magteliten i USA kan findes i tre domæner bestående af det økonomiske, det politiske og det militære domæne (ibid:6). Disse tre domæner er sammenvævede, og jo mere centralisering af dem øges, og jo tættere en relation disse domæner udvikler indbyrdes, des større bliver den samlede magtkoncentration. De tre domæner skal ikke forstås som værende separate fra hinanden, men anses som en samlet magtelite, der er stærkt integreret og gensidig afhængig. Eksempelvis er den politiske økonomi i afhængighedsforhold til militære institutioner og beslutninger. Heri lægger der er en gensidig påvirkning mellem de store virksomheder og de politiske processer. Der opstår således det, Mills definerer som en strukturelt koblet magttrekant (ibid:8).

Når Mills søger at lokalisere og finde magteliten, afgrænser han sit genstandsfelt til at være et nærmere blik på den udformning og størrelse magten har samt graden af magt, som eliten besidder og udøver (ibid:12).

Med magteliten mener Mills: *"By the power elite we refer to those political, economical, and military circles which as an intricate set of overlapping cliques share decisions having at least national consequences. In so far as national events are decided, the power elite are those who decide him"* (ibid:18).

Mills pointe er, at da de tilgængelige magtmidler er så enorme og centraliserede at de beslutninger der bliver taget, eller de beslutninger der ikke tages, medfører massive konsekvenser for så mange mennesker, at der aldrig har været et lignende fortilfælde i historien (ibid:28).

De institutionelle mekanismer i vores tid har åbnet op for muligheder, således at mænd af magt har indset at adskillige af deres interesser kan realiseres nemmere, hvis de samarbejder på uformelle såvel som formelle måder (ibid:19ff).

For at forstå magteliten sætter Mills fokus på deres strukturelle positioner, relationerne mellem dem indbyrdes og konsekvensen af deres beslutninger (ibid:19). Billedet af magteliten fremstår således ifølge Mills, at toppen af magteliten er forenet og magtfuld, mens bunden er fragmenteret og afmægtig.

Slutteligt konstaterer Mills, at der er adskillige strukturelt sammenfaldende interesser blandt de institutionelle domæner, hvoraf han slutter at magteliten er forenet. (ibid:29)

2.2 Dahls pluralistiske kritik af eliteteorien

Robert Dahl retter i "A Critique of The Ruling Elite Model" (1958) en skarp kritik mod argumenterne om, at der eksisterer én sammenhængende elite, der aktivt øver indflydelse på og determinerer en stor del af de vigtige politiske beslutninger.

Robert Dahl hævder, at nogle af eliteteoriene er et udtryk for kvasi-metafysiske teorier, idet tilbagevisningen af dem i praksis er umuligt, da tilhængere af eliteteoriene vil tilbagevise modsvarende holdninger med, at der bag den synlige elite gemmer sig en skjult elite, der er styrende (Dahl 1958:463). Disse teoretiseringer kan ifølge Dahl ikke betragtes som værende videnskabeligt valide, da de ikke empirisk kan efterprøves. I forlængelse af dette efterspørger han, at der skal være en række klare videnskabelige kriterier, hvormed disse teoretiseringer kan efterprøves.

Dahl argumenterer for, at den centrale hypotese i teoriene om en styrende elite er, at der i et politisk system eksisterer en gruppe mennesker, der udøver magt og indflydelse over andre aktører i selvsamme system. For at kunne vurdere den relative indflydelse hos forskellige grupper af aktører er det nødvendigt at fastslå i hvilket omfang denne indflydelse reelt udøves. Dahl forsøger at eksemplificere dette ved at opstille en hypotetisk situation, hvor der hersker uenighed omkring en række beslutninger, der skal foretages. Hvis ikke magtelitens standpunkter vedrørende disse beslutninger gennemtrumfes størstedelen af gangene, må man ifølge Dahl slutte, at der ikke findes én samlet magtelite, der øver indflydelse på de politiske beslutninger (ibid:467)

Dahl medgiver, at der findes eliter - bestående af en lille, men særdeles indflydelsesrig, gruppe - der foretager mange centrale beslutninger. Det er ikke én men forskellige elitegrupper, der er indflydelsesrige indenfor deres respektive felter; den kulturelle elite beslutter inden for det kulturelle felt, den politiske elite tager beslutninger indenfor deres felt etc. Der er således elitegrupper, der, inden for deres felt, har potentiale for kontrol såvel som forening om en beslutning. Potentiale betyder ikke, at eliten reelt forener sig til en samlet magtelite, og med dette afviser Dahl hvad han kalder a priori-antagelser om, at der findes en samlet og sammenhængende elite, der øver indflydelse på tværs af sektorer og samfundssfærer (ibid:465).

For at finde frem til en eventuel elite må man således foretage en analyse baseret på granskning af en række politiske beslutninger der tages, for at kunne fastslå hvorvidt der findes en sammenhængende elite, der øver signifikant indflydelse på de beslutninger.

3.0 Analyse: Et skærpet blik på politiske beslutninger

Det dybdeborende studie af enkelte eksempler er velegnet til identificering af ”sorte svaner”. Dette har baggrund i at man kan gå i dybden med det enkelte eksempel, ikke i bredden som andre metoder, eksempelvis spørgeskemaer. Hvad der på overfladen fremtræder som ”hvidt” kan ved nærmere eftersyn vise sig at være ”sort”. (Flyvebjerg: 2010 472f)

Da vores undersøgelse fokuserer på den politiske elite i Danmark giver det god mening at opstille nogle vigtige beslutninger og analysere de personer, der har gennemtruffet deres vilje, i forlængelse af Dahl og beslutningsmetoden. Derudover vil vi nuancere denne analyse med en diskussion af Mills’ perspektiver på magteliten.

I sin bog *Den sociologiske fantasi* (2002) påpeger Mills, at eliterne betragter hinanden som hørende til kredsen af betydningsfulde individer, og at de anerkender deres gensidige afhængighed af hinanden. Dette følger Mills op med en metodiske anbefaling, der er analog med Dahls i denne henseende. Han foreslår, at man udvælger en række vigtige beslutninger i et årti og giver en detaljeret oversigt over de personer, der havde indflydelse i beslutningerne (Mills 2002:207).

I det følgende vil vi foretage en analyse af to vigtige beslutninger i dette årti: Bankpakke 2 fra 2009 og beslutningen om den danske deltagelse i Irak-krigen i 2003. Vores valg af disse to beslutninger hviler på en række af vurderinger, vi har foretaget: 1) Mills er blevet kritiseret for at vægte udenrigspolitiske beslutninger for meget, omend vi vil påpege, at hans samtid var meget præget af krig. Dette har vi medtænkt i vores valg, og vi har derfor kun ladet den ene af vores cases være en krigsbeslutning. Valget af Irak-krigen skal også ses i lyset af kritikken, idet der fra flere fronter blev hævdet at det var et brud på den danske konsensustradition. Hvem der har magt over beslutninger, kan træde tydeligere frem i brud sammenhænge end konsensus sammenhænge. 2) Vi har haft med i vores overvejelser, at vi ville kigge på beslutninger af stor betydning for mange mennesker på flere parametre, herunder økonomiske, sociale, politiske, sikkerhedsmæssige mm. Bankpakken, der skriver sig ind i finanskrisesammenhængen, og hvordan staten har responderet på bankernes potentielle risiko for kollaps, har haft stor betydning for mange mennesker. Beslutningen om at deltage i Irak-krigen er ligeledes en stor beslutning med stor betydning for mange mennesker, dels fordi en krig skal finansieres af skatteydere, og dels fordi det kan gøre Danmark til et potentielt mål for det land, man fører krig med. Det er derfor en beslutning, der berører mange menneskers sikkerhed. 3) Derudover har vi ladet os inspirere af både Domhoff og Mills i vores overvejelser. Inspirationen fra Domhoff skyldes rationalet om, at kontroversielle sager med vidtrækkende konsekvenser for samfundet og centrale aktører – i modsætning til mindre betydningsfulde sager –

vil kompromittere magtelitens rutinemæssige behandling af sager, og dermed få dem til at reagere tydeligt. Hermed får vi afdækket de dynamikker, der udspiller sig i magtfeltet (Domhoff 1978:139f). Vores vurdering er, at valget af de to sager lever op til dette kriterie. Inspirationen fra Mills skyldes, at han i: *Den sociologiske fantasi* (2002) ifølge vores fortolkning lægger op til, at valg af beslutninger må hvile på en arbitrær vurdering, omend han understreger at god sociologisk fantasi kræver historisk indsigt. På trods af denne pointe er der ikke skarpt opstillede kriterier for, hvad der indgår under hans betegnelse af de ”væsentligste” beslutninger af betydning indenfor det sidste årti (Mills 2002:208ff). Slutteligt viser en research på google, i skrivende stund, at der er 685.500 artikler om de to temaer samlet set.

Følgelig vurderer vi, at eftersom vi har begrænset plads i vores undersøgelse, måtte valget falde på en balancering mellem en væsentlig beslutning vedrørende udenrigspolitikken og en væsentlig beslutning i indenrigspolitikken, der er blevet truffet indenfor det sidste årti i Danmark.

3.1 Bankpakke 2

I DR-dokumentaren *Sikke en fest* (2012) beskrives den danske stats redningsaktion for bankerne som følge af finanskrisen og bankernes kreditmangel i 2008. I forbindelse med Bankpakke 2 blev bankerne tilført en næsten 100 mia. stor kapitalindsprøjtning fra staten, så de var i stand til at kunne låne penge ud. I det følgende vil vi kort gennemgå baggrunden for og forhandlingerne om den meget omdiskuterede bankpakke, hvorefter vi vil analysere samspillet mellem den politiske elite og erhvervseliten. Endvidere vil vi diskutere dette i lyset af de eliteteorier, vi har redegjort for tidligere.

Bankpakke 2 var et forsøg på at rette op på den kreditklemme, der forårsagede stagnation i finansmarkederne, der var opstået i kølvandet på bankpakke 1¹. Bankpakke 2, som blev vedtaget i Folketinget d. 2. februar 2009, betød, at staten kunne udlåne 75 milliarder kroner til bankerne og 25 milliarder kroner til realkreditinstitutterne med en årlig rente på 10 procent (Berlingske Tidende, 26.12.2012).

Vi har i forbindelse med denne analyse nærstuderet de divergerende forklaringer fra de implicerede parter (politikere og bankerne) samt forskellige økonomiprofessorer og vismænds vurderinger af de forskellige modeller, der indgik i beslutningsprocessen. Dette har vi gjort ved at gennemgå en lang

---

¹ I forbindelse med Finanskrisens udbrud blev loven om finansiel stabilitet vedtaget af Folketinget 10. oktober 2008. Loven, som også blev kaldt Bankpakke 1, havde til formål at sikre tilliden til danske pengeinstitutter og dæmme op for tabet af Finanskrisen ved at den danske stat udstedte en 2-årig garanti for alle indlån i de danske pengeinstitutter (Retsinformation, 10.10.2008).

række af de avisartikler, og analyser der forelægger omkring beslutningsprocessen, og de potentielle konsekvenser denne har medført.²

Bankpakke 2 affødte en voldsom debat i medierne såvel som hos politikerne. Det centrale stridspunkt var beslutningen om, at den såkaldte upside-model, der ville indebære, at staten som betaling for at redde bankerne fik del i deres fremtidige kursgevinst, angiveligt blev fjernet fra bankpakken. Denne beslutning har ifølge tidligere overvismand Chresten Sørensen medført, at danske skatteydere har mistet 24 milliarder kroner, som upside-modellen ville have indbragt til statskassen (Politiken, 11.12.2012). Henrik Sass Larsen var efterfølgende ude med en hård kritik af pakken og beslutningen om at kassere upside-modellen, som han definerede som værende ”*Danmarkshistoriens største tyveri*” (DR-dokumentar, *Sikke En Fest*).

Deltagerne i forhandlingerne om bankpakkens tilblivelse var centrale aktører fra den politiske elite: Statsminister Lars Løkke Rasmussen, økonomi- og erhvervsminister Lene Espersen, Helle Thorning-Schmidt, Henrik Sass Larsen, Margrete Vestager og andre politikere samt Peter Straarup og Peter Schütze som repræsentanter for henholdsvis Danske Bank og Nordea. Det var dermed de helt centrale aktører fra erhvervseliten og den politiske elite, der stod bag udformningen af bankpakken.

Efter lange forhandlinger d. 15. januar 2009 bliver parterne enige om en beslutning, hvor upside-modellen ifølge Politikens dokumenter indgår, men til Henrik Sass Larsens store overraskelse indgår upside-modellen ikke længere af forligsteksten den efterfølgende morgen, hvor den endelige beslutning i form af bankpakke 2 skal effektueres. Politiken afslører efterfølgende, igennem centrale kilder, at Lene Espersen har haft møder med Peter Straarup og Peter Schütze i Økonomi- og Erhvervsministeriet på Slotsholmen om aftenen den 15. januar 2009. Da Politiken konfronterer Lene Espersen med dette, afviser hun ikke, at møderne har fundet sted. Hun vil dog heller ikke udtale sig om ”fortrolige forhandlinger”. En anden hovedaktør i sagen, Peter Schütze fra Nordea, bekræfter, at der var møder mellem Finansrådet og ministeriet i januar 2009, men han ønsker ikke at komme yderligere ind på, hvornår møderne blev afholdt (Politiken, 25.11.2012). En bemærkelsesværdig ting ved disse forhandlinger er de potentielle konsekvenser, som politikernes afvisning af bankernes krav ville afføde: Henrik Sass Larsen hævder, at bankerne truede med kaos og dankortautomaternes lukning, hvis ikke der blev opnået enighed om en aftale (Politiken, 26.11.2012).

---

² Se litteraturlisten for oversigt over brugte artikler og analyser.

Der er tydeligvis en definitionskamp i det ovenstående: Tabte staten, som en række økonomiprofessorer og vismænd siger, eller var aftalen den eneste mulige udvej?

Det er ikke vores hensigt at tage stilling til dette i nærværende analyse, hvor vi vil analysere beslutningsprocessen med henblik på at kunne fastslå, hvem der i sidste instans fik gennemtruffet sin vilje i forbindelse med bankpakkens endelige udformning. Vi vælger derfor blot at fremlægge de objektive facts, der fremgår af sagen:

Der var tre mulige modeller, der indgik i forhandlingerne: 1) En hvor staten lånte bankerne penge mod en rentebetaling på 10 %, 2) upside-modellen, hvor staten udover rentebetalinger fik en gevinst ved kursstigninger, og 3) en model hvor staten blev aktionær i de danske banker. Upside-modellen var helt ind til beslutningsprocessens 11. time en del af pakken, men det endte dog med, at regeringen valgte den første model, hvor bankerne lånte penge fra staten mod en rentebetaling.

Repræsentanterne fra bankerne ville ikke være med til at indgå en aftale, hvor upside-modellen indgik. Bankerne mente ikke, at upside-modellen kunne dække hele bankmarkedet grundet ejerskabsstrukturen, hvor bankerne udover aktieselskaber også indeholder garantsparekasser og andelskasser, som ifølge bankerne ikke ville være indbefattet af modellen (Politiken, 26.11.2012). Derudover har Danske Bank igennem pressechef Kenni Leth udtalt, at Danske Bank havde en tilstrækkelig kapitalreserve igennem finanskrisen og derfor ikke var nødsaget til at indgå lån i forbindelse med Bankpakke 2 (Berlingske Tidende, 27.11.2012). Endvidere er det også værd at bemærke, at bankerne med den endelige beslutning sikrede sig en bedre aftale, eftersom de havde fået det fornødne indskud igennem den aftale, der mindst muligt belastede dem økonomisk.

Hvis upside-modellen var blevet bibeholdt i den endelige beslutning, ville den danske stat potentielt have fået en ekstra gevinst på op mod 24 milliarder kroner, men da bankerne ikke ville være med til en sådan aftale, endte det med en vedtagelse af rentemodellen (Berlingske Tidende 27.11.2012).

Hvis vi analyserer ovenstående proces i lyset af Dahls metodiske logik om at følge politiske beslutningsprocesser ser vi følgende mønster, at beslutningen viser samspil mellem forskellige eliter, hvor erhvervseliten og den politiske elite mødes for at træffe beslutninger af national konsekvens. Ifølge beslutningsmetodens logik skal eliten alene lokaliseres ud fra beslutningstagere, som i denne case er repræsenteret ved erhvervseliten og den politiske elite. Hvis vi isolerer resten af partierne fra selve mødet, selvom de støttede op om bankpakke 2 bortset fra Enhedslisten der ikke

gjorde, står følgende aktører i skærpet lys: Erhvervs- og økonomiminister Lene Espersen, Peter Straarup, repræsentant for Danske Bank, og Peter Schütze, repræsentant for Nordea.

Mødets detaljerede forløb er ikke offentliggjort, vi giver hermed et analytisk bud på, hvorfor upside-modellen blev aftalt kasseret fra den endelige forligstekst til de andre forhandlingsparters overraskelse næste dag. Det interessante er ikke kun, at vi ser at erhvervseliten får sin vilje, men også måden hvorpå det sker. Det sker med truslen om at trække sig fra forhandlingerne, og udsigten til at dankortautomater lukker mandagen efter. Efterfølgende forsvarede Danske Bank sig også med, at de ikke var på vej mod konkurs, som det fremgik af nogle medier, men bare havde behov for kredit, og at de ikke havde indgået aftalen hvis staten havde insisteret på upside-modellen. Vi vil argumentere for, at afhængighedsforholdet betyder, og at elitepolitikere og regeringen er mere afhængige af Danske Bank end omvendt. Set fra Dahls perspektiv kan vi her antyde, at der er to deleliter, der konkurrerer med hinanden, og at erhvervseliten får sin vilje i denne sag. Man kan så hævde, at Lene Espersen ikke udøver modstand, da hun jo gik med til aftalen, men her er der to vigtige betragtninger at have med: 1) Aftalen tilgodeser erhvervslivets interesser mest, og 2) mange andre politikere og borgere var utilfredse med udfaldet.

Hvis vi anskuer det med Mills optik, kan vi argumentere for, at der er tale om et forhold med sammenfaldende interesser, der gjorde sig gældende i den beslutning, der blev truffet mellem erhvervs- og økonomiminister Lene Espersen og bankernes repræsentanter. Bankerne havde behov for statens kredit, mens statens repræsentanter havde behov for at råde bod på situationen med bankerne af hensyn til samfundsøkonomien og deres egne vælgere. Mills understreger netop, at domænerne er sammenvævede og ikke bør anskues som separate fra hinanden, og at de er gensidigt integrerede og afhængige, hvor han netop fremhæver, at de store virksomheder intervenserer i de politiske processer.

Som led i argumentationen for Mills' perspektiv vil vi stille følgende spørgsmål: Hvilke konsekvenser ville en manglende aftale afføde for det danske samfund og for de implicerede parter i beslutningsprocessen?

En manglende aftale ville på længere sigt have medført, at kreditklemmen der forårsagede stagnation på finansmarkederne ikke ville blive udredt. Dette ville svække bankerne og finansmarkedet, hvorved den økonomiske situation i samfundet ville være svækket betydeligt. Eksempelvis hævder Henrik Sass Larsen, at bankerne truede med dankortautomaternes lukning, såfremt aftalen ikke blev indgået. En svækkelse af bankerne og dankortautomaternes lukning ville

udsætte borgerne i Danmark for et stort kaos, og regeringen ville derfor med stor sandsynlighed stå tilbage med ansvaret for den manglende aftale og handlingskraft. Dette scenarie ville skade politikerne og deres respektive partier i det næstkommende valg. Denne svaghed har bankerne ikke, eftersom de ikke skal tage hensyn til kommende valg. På trods af at Danske Bank blev upopulær senere, og vrede kunder kaldte til ”Skift Bank Dag”³, står det ikke til sammenligning med elitepolitikernes situation med vælgerne. Man kan derfor argumentere for, at bankerne stod stærkere i forhandlingssituationen, hvor de kunne stille ultimative krav. Dette gjorde sig gældende i forbindelse med Bankpakke 2, hvor bankerne havde fremsat et ultimatum om, at de kun ville indgå aftalen såfremt upside-modellen blev fjernet. Trods det faktum at upside-modellen ville have givet større afkast for staten, valgte politikerne at imødegå bankernes ultimatum, af hensyn til det potentielle ansvar de ville blive pålagt for det mulige økonomiske kaos, som en manglende aftale kunne have medført.

Samfundet stod således i en situation, hvor bankerne havde brug for et hybridkapitallån fra staten for at kunne overkomme krisen, og bankerne havde derfor brug for statens støtte i denne periode, for at kunne få den økonomiske oprejsning. Velfungerende banker er også et samfundsmæssigt behov, idet samfundsøkonomien og borgernes hverdagslige behov ikke kan undvære velfungerende banker. Det var således en situation, hvor der var en stærk gensidig afhængighed. Af disse grunde vil vi her argumentere for, at de to respektive eliter finder det gavnligt at samarbejde om deres interesser og indgå et kompromis, hvilket falder i tråd med Mills argument om sammenvævede og integrerede domæner, hvor magten er mere koncentreret end spredt.

Det sidstnævnte aspekt gør det også relevant at bringe Mills’ pointe og kritik af magtbalanceteorien på banen. Magtbalanceteorien antager, at de forskellige domæner er uafhængige af hinanden og indgår som led i en fri og åben balanceret samfundsorden. Mills fremhæver, som kritik af denne teori, at eliterne ift. deres store interesser oftere konkurrerer mindre om hver deres interesse i hver deres domæne, og har mere tendens til i mange henseende at koordinere og samarbejde om fælles interesse. Hans pointe er, at den økonomiske og politiske magts enheder ikke blot bliver større og mere centraliseret, men også at de integreres mere grundet sammenfaldende interesser og indgår i eksplicite og stiltiende alliancer (Mills 2000:266). Vores argument er at dette, er en relevant analytisk pointe i forbindelse med tilblivelsen af Bankpakke 2, hvor der var en stærk integration og

---

³ Skift Bank Dag er en bevægelse, der sætter fokus på bankernes store og uansvarlige rolle i samfundet. Bevægelsen opfordrer danske bankkunder til at skifte deres bank ud med en anden bank, der ”fører ansvarlig og etisk bankdrift” (www.skiftbank.nu).

samarbejde mellem politikerne og bankrepræsentanterne. Integrationen fremstår ligeledes tydeligt, når Lene Espersen som erhvervs- og økonomiminister uofficielt mødes med de to bankdirektører, umiddelbart efter et forlig med hende og de andre repræsentanter fra den politiske elite.

Vi har nu i tråd med Dahls og Mills metodiske anbefaling analyseret casen om Bankpakke 2.⁴ Igennem ovenstående analyse har vi påpeget flere forhold der peger i retning af, at erhvervseliten spiller en stor og aktiv rolle i de politiske beslutningsprocesser i Danmark. Derudover indikerer ovenstående analyse også, at der er et vis samspil og integration mellem de forskellige eliter. Hvis vi anlægger Mills' perspektiv om en samlet og integreret magtelite ned over Danmark, er det vigtigt at lokalisere, om dette samspil og integration mellem de forskellige eliter også finder sted i andre sager. I det følgende vil vi undersøge dette, igennem en analyse af beslutningsforløbet i forbindelse med den danske deltagelse i Irak-krigen i 2003.

3.2 Irak-krigen

I DR-dokumentaren ”Per Stig Møller: Om krig, fred og Muhammedkrise” fortæller daværende udenrigsminister Per Stig Møller for første gang offentligheden med en høj detaljeringsgrad om den beslutningsproces, der var brud med konsensus-traditionen og førte Danmark i krig på et historisk smalt flertal (DR2, 02.12.2013). Per Stig Møller beretter blandt andet om, hvordan der på et særlig møde med USA's vicepræsident Dick Cheney om Iraks masseødelæggelsesvåben "*ikke blev sagt et sandt ord til mig*".⁵

Det væsentlige for vores analyse er at rejse spørgsmålet, hvem havde indflydelse på beslutningen, og hvordan blev den truffet? Hvilke personer eller netværk, der får deres vilje indført i sådanne afgørende beslutninger? Beslutningsprocesser kan muliggøre at vi kommer på sporet af, hvem der reelt sidder i positioner som kendetegner eliten.

I denne analyse vil vi fokusere på forholdet mellem den politiske elite og erhvervseliten og hvilken indflydelse erhvervslivet og dets interesser – i dette tilfælde A.P. Møller gruppen – har haft i Danmarks beslutning om at deltage i Irak-krigen.

---

⁴ Skønt at Mills også anbefaler interviews i forlængelse af at studere beslutninger der kan gøres til holdepunkter, er der ingen grund til at antage, at hverken Lene Espersen, der afviser at kommentere forløbet overfor Politikkens henvisning til fortrolige forhandlinger, eller Danske Banks repræsentant, der ikke vil medvirke i Politikens undersøgelse af gode grunde, ville svare positivt på et ønske om interview fra to sociologistuderende fra Københavns Universitet.

⁵ Dokumentaren med Per Stig Møller bør anskues som det den er. Et parts indlæg i en kontroversiel politisk debat med mange politiske anklager om: Hvad den politiske elite vidste forud for beslutningen, af den af FN senere ulovliggjorte krig, hvad de vidste ift. løgnene om masseødelæggelsesvåben, mv. Denne krigsbeslutning er også af mange kommentatorer blevet anskuet som brud med 150 års konsensus-tradition ift. dansk krigsdeltagelse.

I denne kontekst er det relevant at fremhæve de mest centrale nationale og internationale aktører. Vi har udvalgt disse ud fra to kriterier: Først tilgængelighed via fremtrædener i offentligheden. Dernæst og mere væsentligt har vi målrettet vores søgning ud fra den afgørende rolle de havde i beslutningen om Irak-krigen, set fra et dansk perspektiv: De centrale danske aktører var Anders Fogh Rasmussen som statsminister og Per Stig Møller som udenrigsminister. Sidst men ikke mindst den danske erhvervselite og Mærsk-koncernen. De centrale amerikanske aktører var præsident George Bush, vicepræsident Dick Cheney og de neokonservative aktører i hans kabinet.

Hvis vi starter med førstnævnte, de danske elitepolitikere, og zoomer ind på Statsminister Anders Fogh Rasmussen kan vi, med henvisning til bogen *Irak – er freden brudt ud* (2003) og en aktindsigt fra et vigtigt møde tilbage i maj 2003, spore interessante analytiske fund.

Jakob Neerup, der har skrevet en artikel i omtalte bog, analyserer et møde som statsminister Anders Fogh Rasmussen deltager i med topdirektørerne fra det amerikanske militær og sikkerhedsindustri i Washington D.C. i maj 2003. Artiklen analyserer sig frem til, at dette møde i høj grad også handler om A.P. Møllers rolle i den danske krigsdeltagelse i Irak. Neerup har fået aktindsigt i Anders Fogh Rasmussens tale fra mødet i maj 2003. Neerup fremhæver, at Anders Fogh Rasmussen under mødet adresserede topdirektørerne fra den amerikanske militær og sikkerhedsindustri med et budskab, der promoverede den danske industri som en værdifuld partner og fremhævede Danmarks loyalitet i alliancen med USA. Neerup konkluderer ud fra sin analyse, at den politiske elite med hovedaktører som Anders Fogh Rasmussen og Per Stig Møller i spidsen indgik en alliance med den ækvivalente politiske elite i USA, og valgte at smide bomber over Irak for at få del i genopbygningskontrakterne (Modkraft, 30.11.2003).

På vejen frem til denne konklusion er et centralt argument, at A.P. Møller gruppen allerede i august 2002, støttet af den danske regering, udvidede sin kontrakt med det amerikanske forsvar om at transportere materiel til opbygning af krigsstyrkerne i Qatar og på de amerikanske baser. Endvidere pointerer Neerup, at det A.P. Møller-ejede Maersk Sealand sikrede sig endnu en attraktiv milliardordre – i dette tilfælde med verdens største våbenproducent Lockheed Martin – efter det førnævnte mødet i maj 2003.

Baggrunden for kontrakterne er ikke kun det mangeårige samarbejde mellem A.P. Møller og amerikanske virksomheder og militær, men også regeringens iver efter at deltage i det såkaldte Joint Strike Fighter (JSF)-program. Projektet går ud på at producere op mod 5.000 topmoderne krigsfly til afløsning for F-16 flyene, og den danske stat har allerede investeret milliarder i projektet.

Aktindsigten i statsminister Anders Fogh Rasmussens tale fra mødet i maj 2003 er vigtigt som led i argumentationen. I dette møde påpeger statsministeren overfor den amerikanske generalmajor John L. Hudson, hvad Danmark kunne ønske sig til gengæld for krigsdeltagelsen. Anders Fogh understreger: ”Ligesom F-16 betød et kvalitativt spring for mange teknologier, er jeg sikker på, at JSF vil betyde det samme. Og jeg er sikker på, at danske virksomheder er parate og duelige til at investere og profitere af den nye teknologi” (Modkraft, 30.11.2003)

Der er således mange forhold ved Irak-krigen, der indikerer, at Mærsk gruppen er i besiddelse af og mestrer at udøve økonomisk magt. I bogen ”Mærsk – manden og magten” (2013) berettes det, hvordan Mærsk under Golfkrigen i 1990 tilkendegav sin utilfredshed over Danmarks beskedne indflydelse og deltagelse i krigen. Dette førte til, at den borgerlige regering efterfølgende i forbindelse med troppeopbygningen sendte amerikanernes anmodning om hjælp direkte til Mærsk.

Det sidste led i beslutningsprocessen: Den politiske, militære og økonomiske elite i USA, som med Mills termer kan defineres som magtelitens tre sociale cirkler, vælger vi ikke at uddybe da det ikke har relevans for analysen af den danske politiske elite.⁶

Hvad fortæller denne proces med den indviklede og lange beslutningskæde? Vores fortolkning er som følger: I denne case, der er fokuseret på den danske del af elitedimensionen, kan vi ikke tyde en strukturelt koblet magttrekant, som Mills peger på om USA. Vi kan derimod tyde en mere todimensionel sammenvævet magtstruktur i en kombination af erhvervseliten og den politiske elite. Set i en dansk magtelite kontekst fremstår Mills’ pointe om militæret fraværende, når blikket er fokuseret på den danske elite. Når vi stringent følger beslutningens spor, fører den os tilbage til Anders Fogh Rasmussen, Per Stig Møller og A.P. Møller gruppen. Vi vil af denne grund argumentere for, at militæret ikke er at finde i beslutningskæden.

Dernæst har vi med denne case sandsynliggjort, at ikke mange politikere i Folketinget og ikke mange firmaer i Danmark har den samme rolle i beslutningsprocessen, som de ovennævnte har haft

---

⁶ Douglas Feith – tidligere viceforsvarsminister for politiske anliggender i George W. Bush præsidentperiode og en af de dengang indflydelsesrige neokonservative og leder af et særligt informationskontor før Irak-krigen – betragtes som en af hovedarkitekterne bag Irak-krigen sammen med Bush, Cheney, Rumsfeld og Wolfowitz. Douglas Feith fremhæver i et interview: ”(...) Valget faldt på Irak, selv om vi bestemt også havde kig på Iran og Syrien. Men Irak blev vores mål, fordi det var det eneste af de tre lande, vi havde presset til det yderste diplomatisk også gennem FN – uden resultater. Så det var den rigtige krig mod Irak og mod Saddam Hussein, som var utilregnelig og ikke kunne presses til indrømmelser” (Berlingske Tidende, 16.03.2013). Et andet interessant forhold ved beslutningsprocesserne forud for Irak-krigen er, hvordan denne beslutning blev truffet af en snæver elitekreds bestående af få politikere, højtstående generaler og centrale aktører i erhvervslivet, og hvordan diplomatiet i form af amerikansk udenrigsministerium og til dels også den amerikanske efterretningstjeneste, CIA, var koblet fra i denne beslutning (Foreign Policy, 03.03.2013).

i de to cases. Eksempelvis har Frank Aaen fra Enhedslisten eller eksempelvis Elgiganten ingen betydning haft i sammenligning med Anders Fogh Rasmussen eller Mærsk i ovenstående beslutningsprocesser.

I vores fortolkning falder dette i god tråd med Mills' to pointer, som vi redegjorde for. For det første: At der er forskellige grader af magt, og at der er forskellige grader af muligheder til at beslutte i det moderne samfund, heraf følger at magten er mere koncentreret end spredt, som vi også argumentere for i det foregående. For det andet: For at forstå magteliten er det en væsentlig forudsætning, at sætte stærkt fokus på de strukturelle positioner, deres indbyrdes relationer og konsekvensen af deres beslutninger. Det er Mills' fokus på de strukturelle positioners sammenvævning, der fører os på sporet af Neerups aktindsigt og hvad den rummer af analytiske fund. På trods af at Dahls kritisk hævder at Mills vægter positioner og ressourcer for meget og relationer for lidt, har vi i vores cases inspireret af Mills fundet det frugtbart også at kigge på de strukturelle positioner, deres relationer og sammenvævning, som led i undersøgelsen af beslutningsprocesserne. Argumentet om vigtigheden af position i forhold til magt, tydeliggør Mills via hans understregning af; at fjerner man de 100 mest magtfulde, 100 mest rige, og 100 mest berømte fra deres institutionelle positioner, og dermed væk fra de mennesker de er bemyndiget over, eller penge de råder over, eller massemedier, så vil de være afmægtige, fattige og miste deres berømmelse (ibid:12). Dette vi argumenterer for har sin relevans eftersom, at hvis ikke Anders Fogh Rasmussen havde besat den position, hvilken betydning ville hans holdning så have ift. beslutningsprocessen i Irak-krigen? Dens betydning ville nok ikke have været anderledes end eksempelvis Frank Aaens, der ingen forskel gjorde. Det samme spørgsmål kan man med rette rejse om Lene Espersen, der i kraft af sin institutionelle position som erhvervs og økonomiminister, netop kunne gennemtrumfe sin vilje.

Vi vil med sidstnævnte pointe fremhæve, at vi ikke erklærer os enige i Dahls kritik af Mills om at man ikke kan at magteliten findes via at slutte fra position til magt. Ud fra de analyserede cases vil vi vurdere, at det ikke er nok alene at følge beslutningsmetoden som Dahl hævder, men at det har båret frugt at vi med inspiration fra Mills har kombineret blikket på både beslutninger og positioner.

Hvad kan vi slutte ud fra Dahls beslutningsmetode? Vi tilstræbte at følge beslutningerne til bunds i to cases og fandt et mønster, der i begge cases rummer centrale roller som både erhvervseliten og den politiske elite udspiller i de store beslutninger. Vi påpeger ikke, at man ud fra Dahl med de to cases kan hævde, at der er en integreret og samlet magtelite der er organiseret, og at den for det

meste får sin vilje trumfet igennem. Vores fortolkning er, at hvis udgangspunktet før de to cases var at hver elite dominerer sit eget felt, som Dahl hævder, har der efter analysen af de to cases vist sig, at være en større integration og sammenvævning af de to domæner.

På den ene side vil vi argumentere for, at set med Dahls optik er det angiveligt ikke tilstrækkeligt at afdække, hvorvidt der findes en integreret magtelite i Danmark ud fra to cases. På den anden side finder vi det tankevækkende at Dahl efter årtier distancerede sig fra sin tidligere position og hævdede, at han aldrig havde foregivet at der ikke findes en samlet og integreret magtelite. Slutteligt har vores ærinde været at fokusere på politiske beslutninger og følge disse til bunds for at se om der tegner sig et mønster, hvilket vi har analyseret i det foregående.

3.3 Opsummering

Vi har med disse cases tilstræbt at fastholde blikket på beslutninger og beslutningstagere af national konsekvens, som vi indledningsvis fremhævede som en analytiske ramme. I første case har vi illustreret, hvordan en yderst snæver elite fra Danmarks politiske verden og erhvervslivet fik deres vilje gennemtrumfet trods andre parter utilfredshed.

I anden case om Irak-krigen illustrerede vi, hvordan Anders Fogh Rasmussen, Per Stig Møller og A.P. Møller-koncernen fik deres vilje igennem, på trods af at mange politikere i Folketinget og vigtige aktører i samfundet i almindelighed viste utilfredshed.

Hvad der startede med intentionen om at analysere beslutningsprocesser, og de centrale parter der indgår, skærpede vores blik på magtstrukturer.

I forlængelse af vores analyser af de to cases er det nærliggende at inddrage Magtudredningens analyser af den danske erhvervselite, med henblik på at foretage en kritisk diskussion af forholdet mellem den politiske elite og erhvervseliten, i forbindelse med de politiske beslutningsprocesser. Endvidere vil vi, i lyset af først Magtudredningen og dernæst vores forudgående analyse, kritisk diskutere førstnævntes konklusioner om, i hvilken grad det danske erhvervsliv gør brug af deres økonomiske magt for at påvirke politiske processer.

4.0 Diskussion: Har Magtudredningen ret?

I det følgende vil vi foretage en kritisk diskussion af to centrale aspekter af Magtudredningens konklusioner: 1) Hvilken indflydelse har erhvervseliten på de politiske beslutningsprocesser, og 2) findes der én samlet magtelite i Danmark?

4.1 Erhvervselitens indflydelse på politiske beslutningsprocesser

Efter at have redegjort for et eksempel på en erhvervsleders direkte forsøg på at påvirke en politisk beslutning i 1920, fastslår Magtudredningen, at det er et ”*sjældent eksempel på en erhvervsleders direkte politiske indflydelse*” (Christiansen et al. 2001:131). Ifølge Magtudredningen er erhvervselitens indflydelse i høj grad begrænset til kontrollen af samfundets økonomiske produktionsmidler. Erhvervseliten har således en stor påvirkning på det enkelte individs såvel som samfundets økonomiske velfærd. Magtudredningen hævder, at der i Danmark ikke har været basis for koncentration af økonomisk magt, idet Danmark er karakteriseret ved fraværet af de helt store virksomheder (ibid:133; Andersen 2004:120). Det er bemærkelsesværdigt, at Magtudredningen ikke undersøger erhvervselitens indflydelse på politiske beslutninger og tilsyneladende helt undgår at belyse, hvorledes erhvervseliten gør brug af deres økonomiske magt (Aaen 2004:159-164).

Denne undladelse er sket på trods af, at der har været en lang række sager, der tydeligvis indikerer erhvervslivet brug af økonomisk magt, som Magtudredningen af uransaglige årsager ikke har fulgt til dørs (Andersen 2004:120).

En af de kritikere af denne mangelfulde belysning er Frank Aaen, der med artiklen ’*De store firmaers magt?*’ fremhæver at Magtudredningen kun få steder behandler hvad, der kunne antyde brugen af økonomisk magt, men de nøjes med at foretage det, Frank Aaen kalder ”*overfladiske, udglattende eller ikke-dækkende konklusioner*” (Aaen 2004:159), frem for at forfølge og kulegrave sagen med henblik på at kunne fastslå, om der var tale om et illegitimt brug af økonomisk magt i denne konkrete sag.⁷

Professor emeritus i sociologi Heine Andersen kritiserer endvidere dette forhold, hvor han påpeger det besynderlige ved, at Magtudredningen uden foretagelse af undersøgelser kan konkludere, at der ”*er grænser for de store virksomheders politiske indflydelse*” (Togeby et al. 2003:209; Andersen 2004:120f).

---

⁷ Dette er ifølge Frank Aaen blot få eksempler på Magtudredningens forsøg på at nedtone den økonomiske magt og erhvervselitens tiltagende indflydelse på politiske beslutningsprocesser, og det fremstår som at Magtudredningens ærinde er at komme med en bekvemt udlægning, hvor Folketinget har styr på de store virksomheder, og at erhvervseliten ikke formår at få deres præferencer gennemtruffet (Aaen 2004: 157-169).

På baggrund af vores analyser er vi tilbøjelige til at erklære os enige i kritikken af Magtudredningens manglende betoning af økonomisk magt. Ud fra vores analyse af disse cases kan vi nemlig fastslå, at centrale dele af den danske erhvervselite har en utrolig stor indflydelse på de politiske beslutningsprocesser der foretages, og at de i visse tilfælde har en utrolig stor økonomisk magt. Dette har vi demonstreret ved, at Danske Bank og Nordea kan stille ultimative krav til de politiske aktører i forbindelse med tilblivelsen af Bankpakke 2, hvor upside-modellen blev taget ud som følge af bankernes ultimatum. Derudover har vores analyse sandsynliggjort, at Mærsk kan være en central og egenrådig aktør, der i forbindelse med den danske beslutning om deltagelse i Irak-krigen har spillet en stor rolle, i det der i virkeligheden er en politisk beslutningsproces.⁸

Magtudredningen argumenterer for, at erhvervseliten i nogle tilfælde vil forsøge at påvirke politiske beslutningsprocesser, der direkte øver indflydelse på deres virksomheders strategier, men at erhvervslederens direkte forsøg på politisk indflydelse er en sjældenhed. Ud fra vores analyse af de to cases er der dog meget, der peger i retning af, at erhvervseliten forsøger og formår at influere de politiske beslutningsprocesser. Dermed har vi sandsynliggjort, at erhvervseliten ikke kun forsøger at udøve indflydelse, men også reelt har formået at gøre det. Af denne grund vil vi fremhæve, at diskussionen stadig er aktuel trods Magtudredningens konklusioner.

Vi vil nu anvende resultaterne fra vores analyse af vores to cases om beslutningsprocesserne i en ny diskussion. Disse resultater implicerede, at der eksisterer et stærkt samspil og integration mellem de forskellige eliter. Med afsæt i dette vil vi i det følgende komme med vores bud på, hvorvidt man kan tale om en samlet magtelite, som Mills argumenterer for, eller om de forskellige eliter er uafhængige og ikke integrerede, som Dahl og Magtudredningen argumenterer for.

4.2 Findes der en samlet magtelite i Danmark?

Magtudredningen konkluderer, at der findes flere uafhængige elitegrupper, som har svage eller ingen forbindelser imellem sig, og at de forskellige elitegrupper derfor ikke udgør én samlet og integreret magtelite. Magtudredningen når frem til denne konklusion på baggrund af positionsmetoden, hvor de har formuleret nogle retningslinjer for definitionen af relevante positioner, hvorefter de har identificeret de personer der bestrider disse positioner (Christiansen et

---

⁸ Nogle analytikere som f.eks. Lotte Folke Kaarsholm, Informations redaktionschef for udland, har endda hævdet, at der er meget der tyder på, at ”det snarere er Mærsk, der har hjulpet den danske krigsdeltagelse, end den danske krigsdeltagelse, der har hjulpet Mærsk” (Information, 16.06.2007).

al. 2001: 18).⁹ Magtudredningen anfægter forestillingen om én samlet magtelite med en besynderlig formulering: ”*Det er svært at forestille sig, at det danske samfund skulle have en sammenhængende elite*” (Christiansen et al. 2001: 241). Der er flere grunde til, at vi finder denne formulering besynderlig. Først og fremmest: Folketingets bestilling gik ud på at Magtudredningen over en årrække netop skulle undersøge dette forhold med de nødvendige metodiske redskaber og ikke forestille sig resultatet. Spørgsmålet er om Magtudredningens konklusioner opvejes af de anvendte metoder? Ifølge vores vurdering kan positionsmetoden og surveys ikke i tilstrækkelig grad løfte bevisbyrden for de nævnte konklusioner, hvilket vi vil argumentere for i resten af dette afsnit. For det andet: Der er en slående lighed mellem Magtudredningens konklusion og Dahls pluralistiske perspektiv, omend Magtudredningen ikke gør sig anstrengelser for at eksplicite hvorvidt den lægger sig op ad Dahls perspektiv eller ikke gør. For det tredje: Hvis Magtudredningen lægger sig op ad Dahls perspektiv er det tankevækkende, at den ikke har været konsistent og konsekvent forfulgt teorien og den tilhørende undersøgelsesmetode, nemlig beslutningsmetoden. Som vi også redegjorde for jf. afsnit 2.2, så vurderer Dahl beslutningsmetoden som den eneste gyldige, og hævder i sin kritik af Mills, omend vi ikke er enige i denne jf. afsnit 3.2, at sidstnævnte kigger for meget på positioner og forsømmer beslutninger. Vi kan konstatere, at Magtudredningen gør sig skyldig i Dahls kritik.

Med afsæt i disse kritiske bemærkninger rejser der sig et relevant spørgsmål: Hvis ikke Magtudredningen har anvendt hensigtsmæssige metodiske redskaber for at kunne afdække det centrale spørgsmål, er der andre forskere der har givet det centrale og empiriske spørgsmål en reel metodisk indsats?

De danske sociologier Christoph Ellersgaard og Anton Graugaard har i forbindelse med deres ph.d.-afhandling foretaget undersøgelser, der giver et radikalt anderledes billede af den danske magtelite. De har – i modsætning til Magtudredningen, som kun har gjort brug af positionsmetoden – foretaget netværksanalyser. De har foretaget deres analyser på baggrund af et større datasæt, hvor der er data på over 5000 organisationer og udvalg, top 1000 virksomhedsbestyrelser og direktorer, statslige råd og nævn m.fl.

Graugaard og Ellersgaards netværksanalyser viser, at der er en lille gruppe blandt den danske magtelite, der har flere forbindelser end andre, og at denne magtelite bygger bro på tværs af

---

⁹ Denne autonomi, tiltagende selvstændiggørelse og udligning i forhold til befolkningen karakteriseres som værende et sundhedstegn for det danske demokrati, idet det ”*giver magtdeling, sikrer mod magtfuldkommenhed og indspisthed*” (Christiansen et al. 2001: 241f).

netværket. Analysen viser, at dette især gør sig gældende for 500 centrale aktører i det danske magtfelt, der har langt flere forbindelser med andre i netværket, og at disse i betydelig højere grad fungerer som brobyggere mellem de forskellige eliter (Ellersgaard & Graugaard, 14.11.2013).

De har dernæst foretaget en analyse af, i hvilket omfang erhvervslivets inderkreds – altså inderkredsen af erhvervseliten, der bestrider de mest betydningsfulde poster og som har de største netværk – danner bro til andre eliter som helhed og til centrale aktører i disse eliter i særdeleshed.

I det følgende vil vi se på, i hvilken grad erhvervslivets inderkreds er repræsenteret i det politiske felts kommissioner, råd og nævn.

INNER CIRCLE REPRESENTATION IN OTHER PART OF THE FIELD OF POWER					
	N	Percent		N	Percent
			POLITICAL FIELD		
<i>Membership of all commissions and advisory bodies Boards=73; Members=1038</i>			<i>Membership of core commissions and advisory bodies Boards=10; Members=250</i>		
Inner Circle	26	15.2 %	Inner Circle	20	11.7 %
Linkers	19	5.5 %	Linkers	6	1.7 %
Connected	53	2.0 %	Connected	28	1.1 %
Corporate Elite only	20	0.7 %	Corporate Elite only	5	0.2 %

Tabel 1: Erhvervslivets indercirkels repræsentation i det politiske felt

Som det fremgår af ovenstående tabel, er erhvervslivets indercirkel stærkt overrepræsenteret i både kommissioner og nævn i det politiske felt som helhed, men også stærkt overrepræsenteret i de mest centrale af det politiske felts kommissioner og nævn. Endvidere viser deres analyser, at der er en stærk integration mellem de forskellige eliter, og at der en gruppe af mennesker med elitepositioner der integrerer på tværs af felter.

Vi vil erklære os enige i de resultater Graugaard og Ellersgaard, der ved hjælp af deres netværksanalyser ud fra et større datasæt. Som led i denne argumentation vil vi fremhæve, at netop Dahl i sin kritik af klassiske eliteteorier efterspørger mere data og metoder frem for a priori-antagelser, dette finder vi serveret i det ovenstående. Dernæst fremhæver Domhoff behovet for at transcendere de traditionelle sociologiske metoder for at afdække forholdet mellem de forskellige eliter. Med inspiration fra Domhoff vil vi uddybende argumentere: For at undersøge relationerne i magtstrukturen er det afgørende at foretage en analyse af de netværk, der dannes i denne magtstruktur. I denne henseende er det centralt at se på de forbindelsesled, der er i magtstrukturen, da disse forbindelsesled kan bruges til at analysere de sociale dynamikker, der udspiller sig i disse

led. Netværket kan være baseret på relationer, der er bygget op omkring venskaber, økonomiske interessefællesskaber såvel som samarbejde i forskellige bestyrelser, og stærke netværk og forbindelsesled imellem personer, der bestrider centrale positioner i vigtige institutioner, er en stærk indikator for eksistensen af en social klasse, som vi kan definere som magteliten (Domhoff 1978: 132).

Dette finder vi realiseret i det ovenstående arbejde, der har anvendt de nødvendige redskaber for at kunne afdække netværket mellem de forskellige eliter (Domhoff 1978: 122)

Alt dette peger på, at erhvervslivets indercirkel er i besiddelse af en stærk strukturel magt, som de potentielt kan gøre brug af i udøvelsen af økonomisk og situationel magt (ibid:128ff).¹⁰

Vi har også med vores analyser af casene vist, at der ikke kun er et potentiale for magtudøvelse i det stærke samspil mellem erhvervseliten og den politiske elite i forbindelse med Bankpakke 2 og Irak-krigen, men at erhvervseliten også reelt udøver denne magt i politiske beslutningsprocesser.

Vi fremhævede i vores redegørelse Mills perspektiv på magtens differentiering og grader, og at billedet af magteliten fremstår tydeligt i toppen, eftersom at toppen er forenet og mere magtfuld, mens bunden er mere fragmenteret og afmægtig, heraf følger at koncentrationen af magt er større i toppen. Hvis Magtudredningen havde medtænkt dette teoretiske perspektiv, havde den muligvis konkluderet anderledes. En mulig forklaring på Magtudredningens konklusioner kan være, at undersøgelsen har været baseret på en for bredt defineret elite.

5.0 Diskussion af undersøgelsens styrker og begrænsninger

Vi har med Dahls pointering af beslutningsmetoden og Mills' anbefaling om at opstille en detaljeret redegørelse over personer, der har haft med beslutninger at gøre, forfulgt beslutninger til bunds i to cases og fundet et mønster, der i begge cases peger på de centrale roller både erhvervseliten og den politiske elite udspiller i de store beslutninger.

På trods af at Dahl understreger, at påvisningen af en elite nødvendigvis må tage afsæt i en nøjsom undersøgelse af en række konkrete beslutninger, og skønt han insisterer på at beslutningsmetoden er den eneste adækvate metode i afdækningen af magtstrukturer (Dahl 1958:31), er der i eliteforskningen tre perspektiver, der har været dominerende. De to andre udover

---

¹⁰ Damhoff argumenterer for, at der findes tre former for magt, der hver har sine respektive magtindikatorer: 1) *den systematiske magt*, hvormed en gruppe tilegner sig flere goder og muligheder inden for de givne sociale strukturer; 2) *den strukturelle magt*, der kommer af at bestride centrale positioner i formelle institutioner og felter, og som dermed fungerer som en magtindikator; og 3) *den situationelle magt*, hvor indehaverne af denne magtform får gennemtrumfet sine ønsker i de politiske beslutningsprocesser (Damhoff: 1978: 129f).

beslutningsmetoden er positionsmetoden og reputationsmetoden (Hjelbrekke & Korsnes 2009: 205ff). Det er vigtigt at have in mente, at der kan være problematikker med beslutningsmetoden. Der kan være aspekter af beslutningsprocessen, der er ukendt for offentligheden og forskeren, og en undersøgelse af de enkelte aktørers roller og ageren samt de dynamikker, der udspillede sig i forløbet, kan derfor været svære at identificere (Domhoff 1978:137).

Dette har vi måtte sande i processen med at opstille og gennemgå de to cases. Dette har haft sine udfordringer. Det har været krævende at skære analytisk igennem den store mængde af information og de politiske polemikker for at kunne nå ind til hjertet af beslutningsprocesserne og parterne. Der var flere parter inde i billedet, større kompleksitet og beslutningsprocesserne var vanskelige at afkode. Domhoffs pointe foroven har været relevant for os, idet den manglende adgang til det som konkret og faktisk skete på det uformelle møde mellem repræsentanterne for Danske Bank, Nordea og Lene Espersen er hemmeligholdt. Derfor må vores vurdering af mødet tages som vores analytiske bud, som vi har argumenteret for og understøttet med vidt muligt objektive facts der fremkom i medierne.

De forskellige traditioner og strømninger i eliteforskningen har haft forskellige udgangspunkter. På den ene side har det centrale hos marxisterne været at demonstrere eksistensen af en herskende klasse, samt måden hvorpå denne klasse kontrollerer økonomiske institutioner og derigennem opretholder deres dominans over andre grupper i samfundet. På den anden side har det centrale hos pluralisme-traditionen været at undersøge de processer, hvori en potentiel herskende gruppe formulerer deres præferencer med henblik på at påvirke beslutningsprocesserne (ibid:125).

Vi har ikke inddraget og uddybet den marxistiske traditions perspektiv på eliten grundet pladsmangel, men havde vi gjort dette, ville det muligvis have givet opgaven en anden udformning og andre resultater. En sådan undersøgelse ville angiveligt have fokuseret mere skarpt på og givet forrang til erhvervseliten frem for den politiske elite ift. indflydelse på beslutninger. Vi har forskelligt fra denne position og dens påstand om den herskende klasse lagt os op ad Mills, der netop distancerer sig fra førnævnte position, eftersom han betragter påstanden om en herskende klasse, der bevæger det moderne samfund, som simplificerende.

6.0 Konklusion

Vores hovedfokus og teoretiske ramme har primært været centreret omkring Mills og Dahls perspektiver. Derudover har vi ladet os inspirere af Domhoff i det omfang det har været nødvendigt.

Tager man afsæt i Dahls perspektiv vil Dahl med sit udgangspunkt ikke konkludere, at der findes en samlet og integreret magtelite i et land ud fra to cases. Status quo for eliterne i Danmark vil set med Dahls øjne være, at der er elitegrupper, der, inden for deres felt, har potentiale for kontrol såvel som potentiale for forening omkring en beslutning. Ifølge Dahl betyder potentiale dog ikke, at eliten reelt forener sig til en samlet magtelite.

Vi har i forlængelse af Mills perspektiv formået at se analytisk skarpere på politiske beslutningsprocesser, der lå til grund for bankpakke 2 og Irak-krigen. Dette har bidraget til at vise erhvervselitens meget centrale rolle i disse beslutningsprocesser, og hvordan de direkte har haft indflydelse på og været hovedaktørerne i disse beslutninger.

Hvis man tager afsæt i Mills er der strukturelt sammenfaldende interesser blandt de institutionelle domæner, hvorfor han slutter at magteliten er forenet. Ifølge Mills fremstår billedet af magteliten således, at toppen af magteliten er mere forenet og mere magtfuld, mens bunden er mere fragmenteret og afmægtig.

Derudover har vi kritisk diskuteret centrale aspekter af Magtudredningens konklusioner.

Vi har med studiet af de to beslutningseksempler sandsynliggjort, at erhvervseliten er en magtfuld aktør, der har haft meget at sige i begge beslutninger, vi har gennemgået. Muligvis ville et større datamateriale indeholde potentiale for interessante fund af større skala.

Studiet af et enkelt eksempel kan godt danne grundlag for generalisering ved hjælp af den type test, som ophavsmanden, Karl Popper (1975) kalder falsifikation.

Falsifikationsprincippet er anvendt af Popper selv, i sit berømte eksempel: ” *Alle svaner er hvide*”.

Popper anvendte flg. deduktion: At hvis blot en observation af en enkelt sort svane fandt sted, så ville det falsificere tesen og dermed få generel betydning og afføde nye undersøgelser og teoridannelse. (Flyvebjerg: 2010 471f)

Vores argumentation er derfor, baseret på de to beslutningseksempler, at vi har fundet en ”sort svane” i studiet af erhvervslivets elite og den politiske elite, via de analyserede beslutningsprocesser.

På baggrund af vores analyse af to beslutningsprocesser kan karakteren af den danske magtelite ikke afgøres entydigt. Vi kan således ikke med afsæt i vores analyser af to cases sluttes, om der i en dansk kontekst kan tale om én samlet magtelite. Vi har på baggrund af netværksanalyser vist, at der er en stærk integration mellem erhvervselitens inderkreds og den politiske elite, idet erhvervselitens indercirkel er stærkt overrepræsenteret i de mest centrale af det politiske felts kommissioner og nævn. Derudover har vi via, Graugaard og Ellersgaards netværksanalyser påvist, at der er en stærk integration mellem de forskellige eliter i det danske magtfelt. Den kritiske diskussion i forbindelse med Magtudredningen om hvorvidt der findes en samlet magtelite viser, at der stadig er gode grunde til at holde diskussionen i live. Hvis Magtudredningen havde medtænkt Mills som et teoretisk perspektiv havde den muligvis konkluderet anderledes. En mulig forklaring på Magtudredningens konklusioner kan også være, at undersøgelsen har været baseret på en for bredt defineret elite. Dette kan nærværende undersøgelse sandsynliggøre, eftersom vi med en undersøgelse af en smallere afgrænset elite har vist, at der er en stærk integration mellem de forskellige eliter. Det er derfor ikke længere svært at forestille sig en samlet magtelite i dansk kontekst. Undersøgelsen har også – i modsætning til Magtudredningens konklusion – vist, at der mellem erhvervseliten og den politiske elite er en stærkere integration, samarbejde og koordinering af fælles interesser, der både forekommer i formelle og uformelle møder.

7.0 Litteraturliste

Dahl, Robert A (1958): 'A Critique of the Ruling Elite Model' i: *The American Political Science Review* 52, no. 2

Domhoff, G. William (1978): 'Methodology of power structure research' i *Who Really Rules? New Haven and Community Power Reexamined*. New Brunswick: Transaction Books

Hjellbrekke, Johs & Korsnes, Olav (2009): "At Studere Magtfeltet." i *Refleksiv Sociologi i Praksis: Empiriske Undersøgelser Inspireret Af Pierre Bourdieu*, edited by Ole Hammerslev, Jens Arnholtz Hansen, and Ida Willig. København: Hans Reitzel.

Mills, Charles Wright (2000): *The Power Elite*. Oxford: Oxford University Press

Mills, Charles Wright (2002): *Den sociologiske fantasi*. København: Hans Reitzels Forlag

Avisartikler:

Berlingske 2011: "Helt nødvendig bankpakke". Leder, d. 25. august

Berlingske Research 2012: "Tidslinje: Finanskrisen i Danmark". *Berlingske Tidende*, d. 20. december

Borberg, Thomas 2012: "Regeringen ignorerede råd om at tage sig betalt for hjælp til bankpakkerne". *Politiken*, d. 18. december

Dresling, Jens 2012: "Lene Espersen: Der var to grunde til, at staten sagde nej til milliardgevinst på bankerne". *Politiken*, d. 26. november

Hvass, Jesper 2012: "Finansrådet: Skatteyderne har ikke tabt en krone". *Politiken*, d. 26. november

Hvass, Jesper 2012: "Løkke om bankpakke 2: Jeg har sikkert været med til det møde". *Politiken*, d. 27. november

Hvass, Jesper 2012: "Økonomiprofessor om Lene E. og Co.'s bankpakke: 'Besynderligt og stærkt kritisabelt'". *Politiken*, d. 26. november

Modkraft 2003: "De løj om krigen". *Modkraft*, d. 30. november

Munksgaard, Pia Glud 2012: "EL: Løkke siger ikke hele sandheden om bankpakken". *Berlingske Tidende*, d. 27. november

Skydstrup, Ingelise 2012: "Ekspert: Lene E. risikerer rigsretssag". *Berlingske Tidende*, d. 27. november